

Közszolgálati Nemzetközi Képzési Központ

Nemzetközi jog és nemzetközi szervezetek

Vizi Balázs

Oktatási segédanyag

Nemzeti Közszolgálati Egyetem 2013.

Tartalom

1	A nemzetközi jog fogalma	3
2	A nemzetközi jog alanyai és az állam fogalma	3
3	A nemzetközi jog forrásai	4
4	A nemzetközi jog és a belső jog viszonya	6
5	Az államok és a térségek helyzete a nemzetközi jogban	6
5.1	Tengerjog	7
5.2	A légtér és a világűr jogi helyzete	8
5.3	A sarkvidékek jogállása	9
6	A nemzetközi szerződések	10
7	A nemzetközi jog aktuális kérdései	11
7.1	A kisebbségek jogainak védelme	11
7.2	A nemzetközi környezetvédelmi jog	12
7.3	A nemzetközi bűncselekmények elleni fellépés	13
8	Nemzetközi szervezetek	14
8.1	Az Egyesült Nemzetek Szervezete	15
8.2	Az Európa Tanács	16
8.3	Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ)	17
8.4	Az Észak-Atlanti Szerződés Szervezete (NATO)	17
8.5	Az Európai Unió	18

1 A nemzetközi jog fogalma

A nemzetközi jogot legegyszerűbben **az államok közösségének viszonyait szabályozó jogágként** lehet meghatározni. A nemzetközi jogi normák az állam belső jogalkotási hatáskörén kívül születnek és az államok számára, akár saját belső jogrendjük ellenében is kötelezőek. Tény, hogy a nemzetközi jogi normák elsődleges alanyai az államok, de az emberi jogok fejlődésével egyre nagyobb mértékben befolyásolja az egyének egymás közti és az egyének és az állam közötti viszonyokat is.

A nemzetközi jogot gyakran nemzetközi közjognak is nevezik, elkülönítve így egy hipotetikus nemzetközi magánjogtól, amely utóbbi valójában nem nemzetközi jellegű. A nemzetközi magánjog ugyanis azon belső jogi normákra vonatkozik, amelyeket egy államban akkor kell alkalmazni, ha az állami hatóságok vagy a bíróság külföldi magánjogi normákat kell, hogy alkalmazzon.

A nemzetközi jog és a belső jog közötti elhatárolást leginkább az alanyain, kikényszeríthetőségén, keletkezési módján keresztül határozzák meg. Találó és népszerű meghatározása szerint, ahogy Kardos Gábor idézi: „A nemzetközi jog bizonytalan szabályok alkotta test, amely érdemes a politikatudósok figyelmére és a jog iránt amúgy nem érdeklődő egyetemi hallgatók szórakoztatására.”¹ Nyilván ez a sommás meghatározás nem alkalmazható a nemzetközi jog egészére, de jól mutatja a belső jog és a nemzetközi jog közötti alapvető jellegbeli különbségeket. A nemzetközi jog alanyai jellemzően maguk a jogalkotók (az államok), kikényszeríthetősége gyakran kérdéses, alapvetően az önkéntes jogkövetésre épül, valódi jogforrási hierarchiája nincs és a jogi normák kölcsönös akaratmegegyezés eredményeként születnek.

2 A nemzetközi jog alanyai és az állam fogalma

A nemzetközi jog elsődleges alanyai az államok, formálisan ugyanis az államok számára keletkeztet jogokat és kötelességeket. Az „állam” azonban korántsem egyértelmű milyen entitást takar. A legáltalánosabb megközelítés szerint az államnak van területe, lakossága és a mindkettő felett szuverén hatalmat gyakorló központi kormányzata és képes arra, hogy más államokkal kapcsolatba lépjen. Sok esetben azonban kérdéses, hogy a kormányzat ténylegesen képes-e gyakorolni a hatalmat az ország területén (lásd „bukott államok” [failed

---

¹ Kardos Gábor: *Emberi jogok egy új korszak határán*. Budapest, T-Twins Kiadó, 1995. 41. o.

states])? Problematikus lehet egy ország képviselőjében fellépő emigráns kormány vagy felszabadítási mozgalom nemzetközi jogi helyzete is. Főszabály szerint azonban a nemzetközi jogban teljes jogalanyisággal csak az az állam rendelkezhet, amely megfelel a fent említett négy elvárásnak.

Az államok mellett azonban más alanyai is lehetnek a nemzetközi jognak, így az egyének, a nemzetközi szervezetek, sőt az emberiség is.

A nemzetközi szervezetek jogalanyiságát a második világháború utáni időszakban ismerték el, mivel ezt az államoktól nyerték el, ezért esetükben származékos jogalanyiságról beszélhetünk. Az egyének nemzetközi jogalanyiságának elismerése az emberi jogok nemzetközivé válásának eredménye: bizonyos esetekben ugyanis, nemzetközi egyezmények felhatalmazása alapján a természetes személyek, alapvető jogaik sérelme esetén közvetlenül fordulhatnak panaszukkal nemzetközi fórumokhoz. Ez, az *egyéni panaszjog*hoz köthető kivételes és eseti jogalanyiságot jelent.

Bizonyos szempontból az emberiséget is a nemzetközi jog alanyának tekinthetjük azon az alapon, hogy léteznek olyan területek, amiket a nemzetközi egyezmények az emberiség közös örökségének minősítenek (pl. Antarktisz, a világűr és az égitestek, a nyílt tenger és az alatta lévő tengerfenék).

Különleges jogalanyok között említhetjük az Apostoli Szentszéket és a Szuverén Máltai Lovagrendet, amelyek történelmi hagyományok miatt őrzik nemzetközi jogalanyiságukat, bár nem felelnek meg maradéktalanul az államiság kritériumainak.

3 A nemzetközi jog forrásai

A nemzetközi jogi normák alapvetően két forrásból erednek: szokásjogi és szerződéses normákról beszélünk. A **szokásjog** alá tartoznak azok a normák, amelyeket az államok hosszú ideig folytatott következetes és egységes magatartása alakított ki. A szokásjogi doktrína része a *diurnitas* (a gyakorlat) és az *opinio iuris sive necessitatis* (szükség szerinti jogi vélemény). A kettő szorosan összekapcsolódik, hiszen az *opinio iuris* ugyanis az államoknak azt a meggyőződését tükrözi, hogy az adott szokásnak jogi relevanciája van, leginkább a kialakult gyakorlat jogi tartalmának feltárását segíti. A szokásjog minden államra kötelező érvényű. Egyes államok tiltakozása a szokásjogi normákkal szemben irreleváns, legfeljebb annak lehet jelentősége, ha jól behatárolható államok csoportja vitatja az adott norma alkalmazását a közöttük kialakult viszonyokban.

A szokásjogtól némileg különváltak azok a nemzetközi jogi alapelvek, amelyeket az ENSZ Nemzetközi Bíróságának Statútuma a nemzetközi jog forrásainak felsorolásakor „a civilizált nemzetek által elismert általános jogelvek” alatt említ. A ma uralkodó nézetek szerint itt az „általános jogelvek” olyan elveket takarnak, amelyek az államok többségének belső jogalkalmazási gyakorlatában meghonosodott és amelyeket nemzetközi szinten is relevánsnak és kötelezőnek tekintenek.

A **nemzetközi szerződések** jellemzően írásbeli forrásai a nemzetközi jognak. A nemzetközi szerződés a nemzetközi jogalanyok – az államok, esetleg nemzetközi szervezetek – között jön létre és nemzetközi jogosultságok illetve kötelezettségek létrehozására, módosítására vagy megszüntetésére irányul.

A nemzetközi jog forrásai között – eltérően a belső jogrend normáitól – nincs világos hierarchia. Az ENSZ Alapokmány 103. cikke azonban kimondja *„ha az Egyesült Nemzetek tagjainak a jelen Alapokmányból folyó és bármely egyéb nemzetközi megállapodásból eredő kötelezettségei összeütöknének, az Alapokmányból folyó kötelezettségeket illeti elsőbbség”*. Mind a szokásjog, mind a szerződéses jog egyforma érvénnyel bír a nemzetközi jogban. Amennyiben olyan vitás kérdés merül fel, amelyet mind a szokásjogban, mind nemzetközi szerződésben szabályoztak, úgy a vita eldöntésénél a szerződés rendelkezései lesznek irányadók. Amennyiben a vonatkozó kérdésben a szokásjogi és a szerződésben foglalt szabályozás eltér, úgy, amennyiben a részes államok egyértelműen másként nem állapodtak meg, a szerződéses normák alkalmazandóak.

Ezenfelül ismert a ***ius cogens*** fogalma, amely a nemzetközi jog feltétlen alkalmazást igénylő szabályait takarja. Az 1969-es, a szerződések jogáról szóló bécsi egyezmény ezt így fogalmazza meg: *„az általános nemzetközi jog feltétlen alkalmazást igénylő szabálya olyan normát jelent, amelyet az államok nemzetközi közössége, mint egész olyanként fogadott el és ismert el, mint amelytől eltérni nem lehet és amelyet csak a nemzetközi jognak az ugyanilyen jellegű későbbi szabályával lehet megváltoztatni”*.²

A nemzetközi jog **általános alapelvei** a nemzetközi jog belső koherenciáját, egységét hivatottak biztosítani. Ezek: az államok szuverenitása, az államok egyenlőségének elve, a népeket és nemzeteket megillető önrendelkezési jog, a beavatkozás tilalma, az erőszakkal való fenyegetés és az erőszak tilalma, a viták békés rendezése, az emberi jogok tiszteletben tartása.

---

² 53. cikk

4 A nemzetközi jog és a belső jog viszonya

A nemzetközi viszonyokban a nemzetközi jog megelőzi az államok belső jogát. A hágai Nemzetközi Bíróság megfogalmazásában: „A nemzetközi jog alapelve, hogy a nemzetközi jog a belső jog felett áll.” Ez egyértelműen adódik abból, hogy ki kell zárni annak a lehetőségét, hogy az államok a nemzetközi jogi kötelezettségeiket, jogosultságukat belső jogi normáik alapján kedvükre megváltoztassák. Ez biztosítja, hogy a nemzetközi jog nemzetközi szinten áttekinthető, koherens jogi normarendszert alkosson. Az államoknak mind a szokásjog, mind a szerződéses jog alapján vannak kötelezettségeik és jogosultságuk, amelyek attól függetlenül érvényesek, hogy az állam belső jogi normái ennek ellentmondanak-e vagy sem.

Elméleti megközelítésben két felfogás uralkodik a nemzetközi jog és a belső jog viszonyának megítélésében. A monista felfogás szerint a nemzetközi jog és a belső jog, egységes jogrendszert alkot. G. W. F. Hegel szerint a belső jog élvez elsőbbséget és a nemzetközi jog pusztán ennek meghosszabbítása az állam részéről, azaz külső államjog. H. Kelsen a nemzetközi jog elsőbbségét vallotta, aminek értelmében a nemzetközi jog jelenti minden jogrendszer alapját. A dualista felfogás szerint a nemzetközi jog és a belső jog két különálló jogrendszer. Ennek értelmében a nemzetközi jogi normák csak akkor érvényesülhetnek, ha azokat átültetik a belső jogba. Így nem maga a nemzetközi szerződés, hanem az azt kihirdető jogszabály érvényesül a belső jogalkalmazásban. Ezt a felfogást követi Magyarország és az államok jelentős része is. Az államok kötelessége a nemzetközi és a belső jog közötti összhang megteremtése, de ennek módját maguk választhatják meg. A legtöbbször az államok azt a megoldást alkalmazzák, hogy a nemzetközi szerződést egy belső jogszabállyal saját jogrendjük részévé teszik.

5 Az államok és a térségek helyzete a nemzetközi jogban

Az államiság legfontosabb kritériumai, ahogy láttuk: az állandó lakosság, a meghatározott terület és a főhatalom. Az állam területi szuverenitása azt jelenti, hogy az államterület és az ott tartózkodó személyek felett kizárólagos kormányzati hatalommal rendelkezik. Az állam területének része a szárazföldi és vízi területe, valamint a légtere. Ma a Föld területének nagy része valamely állam területi szuverenitása alatt áll. Egyetlen állam területi főhatalma alá sem tartozik (azaz *res communis omnium usus*) a nyílt tenger, a tengerfenék, az Antarktisz valamint a világűr és az égitestek.

Az állam területén tartózkodó külföldiekkel szemben is érvényesül az állami főhatalom, de főszabály szerint az állam a külföldi személyek számára is a mindenki mást megillető módon védelmet kell nyújtania személyüket és vagyonukat érhető sérelmekkel szemben.

A külföldi szervek, különösen a diplomáciai képviselők tagjait (más szóval a **diplomáciai képviselőket**) mentességek és kiváltságok illetik meg. Személyes sérthetlenség illeti meg őket, azaz a fogadó állam nem tartóztathatja le, nem veheti őrizetbe őket valamint köteles minden olyan intézkedést megtenni, amely a diplomáciai képviselő személyének, szabadságának és méltóságának védelmét biztosítja. A diplomáciai képviselő lakása, iratai és vagyona mentességet élvez, ezenfelül a fogadó állam büntető, polgári és közigazgatási joghatósága alól is mentességet élvez. Adó- és illetékmentesség is megilleti. (Ezen kívül a diplomáciai képviselő helyiségeit is kiváltságok és mentességek illetik meg.)

Az államok nemzetközi helyzetével kapcsolatban felmerül még az államutódlás és az államkapcsolatok fogalma is. Az **államutódlás** területváltozás esetén valamely államnak egy másik állam által való felváltása egy terület nemzetközi kapcsolataiért viselt felelősségben. Ez történhet egyesüléskor, amikor két állam unióra lép; elszakadás esetén, amikor egy terület kiválik az államból. A lényegi kérdés ilyenkor, hogy mi legyen az államutódlás által érintett területen korábban hatályos nemzetközi kötelezettségekkel és jogosultságokkal, ezek ugyanis nem automatikusan szállnak át az elődállamról az utódállamra. Az állami vagyon, az államadósság, a levéltárak és a nemzetközi szervezetekben való tagság utódlását részben nemzetközi egyezmények, részben a kialakult gyakorlat szabályozza.

Az államok nemcsak egységes (unitárius) államszervezetűek lehetnek. Az **államkapcsolatok** jellemző formái voltak korábban a perszonálunió – két vagy több állam együttese, amelyet az államfő személyének azonossága tart össze – és a reálunió – nemcsak az uralkodó személye azonos, hanem az érintett államok közös ügyeit is közös minisztériumok intézik (pl. az Osztrák-Magyar Monarchia). Napjainkban inkább a föderáció (szövetségi állam) és a konföderáció (államszövetség) jellemzőek.

5.1 Tengerjog

Az állam fennhatósága, akár a szárazföldön a partjai mentén a tengerre is kiterjed (parti tenger). A tenger olyan összefüggő sós vízterület, amelynek bármely pontjáról a világóceán bármely pontja elérhető. A tengerjog kodifikációja a második világháború után alakult ki az ENSZ égisze alatt, az utolsó (harmadik) tengerjogi konferenciát lezáró egyezményt 1982-ben fogadták el Montego Bay-ben. A tenger jogállása szerint kétféle területet takarhat: lehet az

államterület része vagy nyílt tenger. A **parti tenger** a parttól számított legfeljebb 12 mérföld széles sáv lehet. Ezen a tenger szakaszon az állam szuverenitásából eredő jogait gyakorolja. Az államnak ezenfelül az úgynevezett **csatlakozó övezet**ben (a parti tengertől számított újabb 12 mérföld, azaz a parti alapvonalától számított 24 mérföld távolságig) vámellenőrzési jogokat gyakorolhat. Az állam a parti tengeren sem akadályozhatja azonban más államok hajózási szabadságát, a békés áthaladáshoz való jogot biztosítani kell. A második világháború után a technológia fejlődésének köszönhetően a tenger alatt rejlő ásványi kincsek jobb kiaknázása előtt is megnyílt az út. A nemzetközi jogban kialakult, hogy a parti államnak kizárólagos joga van a természeti kincsek kiaknázására a szárazföld tenger alá nyúló részén, a **kontinentális talapzaton**. A kontinentális talapzat az állam szárazföldi területének természetes folytatása a víz alatt, kiterjedése rendkívül változatos, egyes helyeken nincs is, máshol több száz mérföldre nyúlik a tengerbe. A tengernek mindazon részét, amely egyetlen állam fennhatósága alá sem tartozik, **nyílt tengernek** hívjuk. A hajók a nyílt tengeren nem állnak másnak a hatalma alatt azon az államon kívül, amelynek lobogója alatt hajóznak. A hajózási szabadsága azt jelenti, hogy minden államnak – a közvetlen tengeri kijárással nem rendelkező államoknak is – joga van a nyílt tengeren saját lobogója alatt hajózni. A lobogó a hajó honosságának megkülönböztető jelzése. A **tengerfenék** használatának problémája a technika fejlődésével az utóbbi évtizedekben merült fel. Az államok közötti technológiai fejlettségben meglévő hatalmas különbségek miatt felmerült az igény, hogy a tengerfenék kincseit az emberiség közös hasznára biztosítsák. Az 1982-es tengerjogi egyezmény határozta meg a Nemzetközi Tengerfenék Területet és ennek igazgatására jött létre a Nemzetközi Tengerfenék Hatóság. A tengerfenéken folytatott tevékenységet a Hatóság ellenőrzi és irányítja.

5.2 A légtér és a világűr jogi helyzete

Az állam területe feletti **légtér** az állam fennhatósága alatt áll, jogi helyzete mindig az alatta fekvő terület jogi helyzetével egyezik. A légtér felett található terület a világűr, amely egyetlen állam területi fennhatósága alatt sem áll. A **világűr** és a légtér elhatárolására különböző elméletek születtek, de ezek egyike sem vált általánosan elfogadottá a nemzetközi jogban. A légtér jogi státusának leginkább a légiközlekedésben van nagy szerepe. Számos nemzetközi egyezmény született a légiközlekedés szabályozására.³ Ezek értelmében minden államot megillet a légtér békés átrepülésének joga, valamint a technikai jellegű (pl.

---

³ 1919-ben Párizsban elfogadott légiközlekedési egyezmény. Az 1929-es varsói egyezmény a nemzetközi légi fuvarozó felelősségéről. Az 1944-ben Chicagóban elfogadott egyezmény a nemzetközi polgári repülésről. Az 1963-as tokiói egyezmény a repülőn elkövetett jogellenes cselekményekre vonatkozó joghatóságról.

meghibásodás miatti) leszállás joga. A légi járművek ahhoz az államhoz tartoznak, amelynek járműlajstromában szerepelnek. A nemzetközi légi forgalomban közlekedő valamennyi járműnek viselnie kell állami felség- és lajstromozási jelét. A világűr jogi helyzetét szintén számos egyezmény rendezi.⁴ A világűr – a nyílt tengerhez, a tengerfenékhez és az Antarktiszhoz – hasonlóan nem áll területi felségjog alatt. Az egyezmények alapján minden államnak joga van – tömegpusztító fegyverek kivételével – objektumokat juttatni az űrbe és a világűr kutatását és felhasználást (beleértve a Holdat és más égitesteket is) az emberiség közös vállalkozásának kell tekinteni és minden ország javára kell fordítani, tekintet nélkül az egyes országok gazdasági vagy technológiai fejlettségi szintjére.

5.3 A sarkvidékek jogállása

Az 1900-as évek első felében több állam is területi igényt jelentett be a Déli-sarkvidékre (Argentína, Ausztrália, Chile, Franciaország, Nagy-Britannia, Norvégia és Új-Zéland). Ezeket a területi igényeket azonban nem ismerték el. 1959-ben írták alá a washingtoni Antarktisz Egyezményt, amelyben az államok befagyasztották területi igényeiket (azokról nem mondtak le!) a szerződés hatályának időtartamára. A szerződő felek vállalták, hogy az **Antarktisz** csak békés célokra használják, így bármilyen katonai tevékenység, nukleáris kísérlet vagy radioaktív hulladék elhelyezése tilos. Az Egyezmény ugyanakkor biztosítja a tudományos kutatás szabadságát és a részes államokat tudományos együttműködésre kötelezi. 1991-ben egy környezetvédelmi jegyzőkönyvet fogadtak el Madridban a szerződéshez, amely ötven éves moratóriumot határozott meg az ásványkincsek kiaknázására. A környezetvédelmi jegyzőkönyv azt is kimondja, hogy az Antarktiszon folytatott tevékenységek nem okozhatnak negatív változást az időjárásban, a víz és a levegő minőségében és a klímában.

Az **Északi-sarkvidék** (Arktisz) – ellentétben a délivel – területének legnagyobb része befagyott óceán. Az Északi-sarkvidéken a tengerfenék ásványkincsekben gazdag, atommeghajtású tengeralattjárókkal át lehet hajózni alatta és jelentős légiforgalom halad át felette. Így *ab ovo* nem kizárt, hogy az államok területi igényeiket érvényesítsék. Azok az államok, amelyek területe az északi sarkkörön túlnyúlik, 1926-ban az ún. szektorelméletben fogalmazták meg a térség területi felosztására vonatkozó elképzelésüket: eszerint az Arktisz háromszög alakú területekben tartozna ezekhez az államokhoz úgy, hogy a háromszögek

---

⁴ Egyebek mellett az 1967-es szerződés az államok tevékenységét szabályozó elvekről a világűr kutatás és felhasználás terén, beleértve a Holdat és más égitesteket is. Az 1972-ben elfogadott, az űrobjektumok által okozott károkért való nemzetközi felelősségről szóló egyezmény. Vagy az 1975-ben elfogadott, a világűrbe bocsátott objektumok nyilvántartásba vételéről szóló egyezmény.

csúcsa az Északi-sarkon találkozik és azt orosz, kanadai, dán, amerikai, és norvég szektorokra osztanak fel. Ez a felosztás, azonban nem vált elfogadottá. A klimatikus felmelegedésnek köszönhetően egyre nagyobb területek válnak hajózásra alkalmassá nyáron, ami ismét felvetette a terület feletti joghatóság kérdését. Újabbán a kontinentális talapzatra hivatkozva próbálnak az érintett államok a tengerfenéken rejlő ásványkincsek kiaknázására igényt tartani.

6 A nemzetközi szerződések

A szerződések jogáról szóló 1969-es bécsi egyezmény a szerződéseket olyan, írásba foglalt, az államok között létrejött megállapodásnak tekinti, amelyek a nemzetközi jog alapján születtek meg. A szerződés fogalma itt magában foglalja a megállapodásokat, jegyzőkönyveket, egyezségokmányokat, egyezményeket is. A szerződések, mivel írásos formában készülnek, világosan rögzítik és a részes államok számára beazonosíthatóvá teszik az egyes aláíró államoknak a szerződésből fakadó kötelezettségeit és jogosultságait. A szerződő felek száma szerint a kettőnél több állam közötti szerződéseket multilaterális (többoldalú) szerződéseknek, a két állam között kötötteket bilaterális (kétoldalú) szerződéseknek nevezzük. Nemzetközi szerződést csak államok és nemzetközi szervezetek köthetnek. Ennek megfelelően a nemzetközi szerződések elsősorban az államokat és az állami politikákat szabályozzák. Multilaterális szerződéseknél az állam a rá vonatkozó szerződéses kötelezettségeket módosíthatja, amennyiben a szerződés aláírásakor, ratifikálásakor vagy a szerződéshez csatlakozásakor fenntartással él. Az 1969-es bécsi egyezmény értelmében a **fenntartás** az állam olyan egyoldalú nyilatkozata, amellyel a szerződés bizonyos rendelkezéseinek a – fenntartással élő – államra vonatkozó alkalmazhatóságát módosítja vagy kizárja. A fenntartásnak időbeli és tartalmi korlátai is vannak. Miután az állam részesévé vált egy szerződésnek vagy tagjává egy nemzetközi szervezetnek már nem élhet ezzel a lehetőséggel. Egyes szerződések kizárhatják vagy csak bizonyos rendelkezéseikre korlátozhatják a fenntartás lehetőségét (jellemzően a szerződések lényegi elemeire nem lehet fenntartást tenni). Kétoldalú szerződésekkel szemben szintén nem fogalmazhatnak meg fenntartást a szerződő felek, hiszen a két állam, közös megegyezéssel bármikor módosíthatja a szerződést.

A nemzetközi szerződések **értelmezése** napjainkban egyre inkább a szövegszerű értelmezésre épít, azaz a felek vélt szándéka helyett az objektív elemek, így a szöveg, a szövegekörnyezet és a szövegrészek közötti logikai kapcsolatok alapján értelmezik elsősorban a szerződéseket. A szerződések érvénytelensége és megszűnése nagyon hasonló a belső jogi szerződéses

kötelmekre vonatkozó érvénytelenségi és megszűnési formákhoz. Az **érvénytelenségi okok** között említhetjük a **semmisségi** okokat, pl. az erőszak, kényszer alkalmazása, a nemzetközi jog alapelveivel ellentétes rendelkezések, vagy a **megtámadhatósági** okokat: megtévesztés, az aláíró személy felhatalmazásának hiánya, stb. A szerződések **megszűnésének** okai is hasonlóak, így például a meghatározott időre kötött szerződés lejártáig ilyen lehet. Ugyanígy megszűnési ok, ha a szerződéskötéskor fennálló feltételek olyan radikálisan változnak meg, hogy a szerződés teljesítése nem lehetséges (*rebus sic stantibus* elve), stb. Önmagában a háborúk miatt a szerződések nem szűnnek meg, a mai nemzetközi jogban ilyenkor is inkább a *rebus sic stantibus* elve az irányadó a szerződés megszűnésének megítélésében.

7 A nemzetközi jog aktuális kérdései

7.1 A kisebbségek jogainak védelme

A kisebbségi jogok védelme az 1990-es évek elején került a nemzetközi közösség érdeklődésének homlokterébe. Az egykori szocialista föderációk (Jugoszlávia, Szovjetunió) erőszakos etnikai konfliktusokkal kísért felbomlása a nemzeti, etnikai kisebbségek jogaira irányította a figyelmet. 1992-ben az **ENSZ** Közgyűlése is elfogadott egy nyilatkozatot a nemzeti vagy etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogairól, amely ugyan jogilag nem kötelező érvényű dokumentum, de minden ENSZ tagállam számára irányadó a kisebbségek jogainak értelmezésében. Az **európai regionális szervezetek** különösen tevékenyek a kisebbségvédelem fejlesztésében, számos politikai nyilatkozat született az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet keretében, amely a kisebbségek védelmét is érintette, ezek közül kiemelkedik az 1990-es Koppenhágai Dokumentum, amely első ízben tett kísérletet arra, hogy a kisebbségek számára jelentős különjogokat (kulturális, nyelvi, oktatási, részvételi, stb. jogaikat) tételesen összefoglalja. Az EBESZ keretében egy önálló konfliktus-megelőző intézményt is felállítottak, a Nemzeti Kisebbségek Főbiztosának intézményét, amelynek feladata, hogy diplomáciai eszközökkel igyekezzon felismerni és megelőzni azokat a kisebbségeket érintő helyzeteket, amelyek akár a nyílt konfliktus veszélyével is fenyegethetnek. Az Európa Tanács keretében két jelentős egyezmény született, az 1992-es Regionális vagy kisebbségi nyelvek európai Chartája és az 1995-ben elfogadott **Nemzeti kisebbségek védelméről szóló keretegyezmény**. Mindkét okmány, ugyan nemzetközi szerződés, ám a bennük foglalt rendelkezések inkább olyan normák, amelyek végrehajtása az államok eltökéltségén múlik, az egyezmények megsértésének nincsenek jogi szankciói és nincs olyan bírói fórum, amelyhez jogsérelem esetén fordulhatnának az

érintettek. Ennek ellenére mindkét egyezmény jelentős előrelépést jelentett a kisebbségi jogok nemzetközi jogi kodifikációjában. Napjainkban komoly viták zajlanak arról, hogy a kisebbségeket megillető jogok kiterjeszthetők-e ki kell-e terjeszteni őket a bevándorló kisebbségekre is, illetve az 1990-es évek kodifikációs eredményeit mennyiben lehet vagy kellene meghaladni.

7.2 A nemzetközi környezetvédelmi jog

Az elmúlt félévszázad jelentős ipari és technológiai fejlődésének köszönhetően az élhető és tiszta környezet megóvása a nemzetközi nyilvánosság számára is fontos problémaként jelent meg. A környezetszennyezés országhatárokon átívelő hatásai nemzetközi együttműködést sürgettek: a legaktuálisabb, választ igénylő kérdések a légszennyezés, a tengeri szennyezés csökkentése, az elérhető ivóvíz készletek megőrzése és a hozzáférés biztosítása, az ózonréteg visszahúzóódása, a klímaváltozás hatásainak mérséklése. 1972-ben rendezték az ENSZ égisze alatt, 113 állam képviselőinek részvételével az első környezetvédelmi világkonferenciát Stockholmban. A konferencia eredményének tekinthető, hogy elfogadtak egy 26 alapelvűből álló, az emberi környezetről szóló nyilatkozatot, több, mint száz ajánlást egy akcióprogram keretében és az ENSZ további környezetvédelmi tárgyú szervezeti és pénzügyi intézkedéseit meghatározó határozatot. A konferencia hatására az ENSZ 1972-ben hozta létre Környezetvédelmi Programját, amelynek a feladata a környezet állapotának ellenőrzése lett, illetve az, hogy bátorítsa a környezet megóvását célzó kezdeményezéseket. Húsz évvel később, 1992-ben tartották meg „**Környezet és Fejlődés Világkonferenciát**” Rio de Janeiroban szintén az ENSZ tagállamok részvételével. Az itt elfogadott **Riói Nyilatkozat** 27 általános, ám jogi kötőerővel nem rendelkező elvet fogalmazott meg, annak reményében, hogy az államok ezeket az elveket betartva meg tudják óvni környezetüket az ipari fejlődés káros hatásaitól. A nyilatkozatban kinyilvánított elveket később több nemzetközi szerződés is átvette. Szintén a riói konferencián nyitották meg aláírásra az ENSZ **Éghajlatváltozási Keretegyezményt**, amely 1994-ben lépett hatályba. A részes államok közül az iparilag fejlett és a volt keleti blokk államai az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentését vállalták. A Keretegyezmény célja volt az is, hogy megfelelő jogi és intézményi kereteket teremtsen az éghajlatváltozást érintő későbbi intézkedések kidolgozásához. 1997-ben került sor a részes felek harmadik konferenciájára Kiotóban, ahol elfogadták azt a jegyzőkönyvet, amely alapján 58 iparosodott állam hat üvegházhatású gáz nettó kibocsátásának átlagosan 5,2%-kal való csökkentését vállalta 2012-re (az 1990-es évet tekintve bázisévként). A kibocsátás csökkentésére tett vállalásokat azonban úgy fogalmazták meg, hogy a kibocsátási jogokkal

kereskedni is lehet, ami sok kritikát váltott ki. Szintén az 1992-es riói konferencián fogadták el a **biológiai sokféleségről szóló egyezményt**, amelynek célja, hogy az élővilág sokféleségének megőrzésére törekedjenek az államok. Az egyezmény értelmében maguk az államok döntenek el, hogy milyen intézkedésekkel érik el az egyezményben megfogalmazott célokat. Napjainkban, az újabb tudományos eredmények fényében egyre jobban felmerül a kérdés, hogy az eddigi nemzetközi jogi vállalások elegendőek lesznek-e bármilyen hatást gyakorolni a természeti környezet és klimatikus viszonyok radikális változásaira.

7.3 A nemzetközi bűncselekmények elleni fellépés

A modern nemzetközi jogban, különösen a második világháború után merült fel az egyén nemzetközi jogi felelősségre vonásának kérdése. A nemzetközi bűncselekmények körébe tartoznak a háborús bűncselekmények, az emberiség elleni bűncselekmények, a népirtás, háborús agresszió, és a terrorizmus. (Nem tartozik bele a fogalomba például az illegális kábítószer kereskedelem, vagy jogellenes fegyverkereskedés sem.) A nemzetközi bűncselekmények elkövetőivel szemben jellemzően az állami igazságszolgáltatás intézményei járnak el. Azonban sok esetben az érintett országok hatóságainak jogalkalmazása sokszor kritikát váltott ki az áldozatok vagy a nemzetközi közösség részéről. Komoly problémát okoz, hogy a vád gyanújába került személyek, pozíciójukhoz köthető (államelnök, miniszterelnök, stb.) személyes sérthetlenségükre hivatkozva nem ültethetőek a vádlottak padjára. A nemzetközi jog szabályai szerint azonban ez a személyes sérthetlenség legfeljebb addig illeti meg az érintett személyt, amíg a sérthetlenséggel járó tisztséget betölti.

Az 1990-es években került sor először arra, hogy konkrét háborús atrocitások elkövetőivel szembeni eljárásra *ad hoc* nemzetközi büntetőbíróságokat hoztak létre. Az ENSZ Biztonsági Tanácsa 1993-ban állította fel az egykori Jugoszlávia Nemzetközi Büntetőbíróságát (International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia) és 1995-ben a ruandai népirtás elkövetőinek felelősségre vonására a Ruandai Nemzetközi Büntetőbíróságot (International Criminal Tribunal for Rwanda). A két eseti bíróság gyakorlata megerősítette azt az igényt, hogy állandó nemzetközi büntetőbíróságot állítsanak fel. A **Nemzetközi Büntetőbíróságot** (International Criminal Court) 1998-ban a Rómában tartott diplomáciai konferencián hozták létre. A Nemzetközi Büntetőbíróság statútuma szerint joghatósága a népirtásra, a háborús bűncselekményekre és az emberiség elleni bűncselekményekre terjed ki. A Nemzetközi Büntetőbíróság működésének sikere nagyban múlik a részes államok együttműködési készségén, különösen abban az esetben, amikor a gyanúsított a részes állam állampolgára.

Hasonló módon problematikus, hogy a Nemzetközi Büntetőbíróságnak csak kiegészítő hatásköre van, azaz főszabály szerint az államok nemzeti igazságszolgáltatásának a felelőssége a nemzetközi bűncselekmények elkövetőivel szembeni eljárás. A Bíróság statútuma szerint el kell utasítani azokat az indítványokat, amelyek olyan ügyeket érintenek, amelyekben a nemzeti hatóságok már vádat emeltek vagy eljártak (kivéve természetesen azt az esetet, ha erre az eljárásra az érintett állam hatóságai nem képesek). A Bíróság felállítását szorgalmazók azzal érveltek, hogy szükség van egy politikai befolyástól mentes, független, pártatlan, hatékony és méltányos eljárást biztosító bírói fórumra, mert a nemzetközi bűncselekmények jellemzően nagyon érzékeny politikai kérdéseket is felvetnek az érintett államokban. A Nemzetközi Büntetőbíróság 2002-ben kezdte meg munkáját, jelenleg 122 állam csatlakozott Statútumához, de pl. Izrael és az Egyesült Államok elzárkóztak a csatlakozástól.

8 Nemzetközi szervezetek

A nemzetközi szervezeteket gyakran kormányközi szervezeteknek (*intergovernmental organization*) is hívják. Olyan szervezeteket jelölnek, amelyeket az államok közös céljaik megvalósítása érdekében együttműködésük intézményesített formájaként hoznak létre, például ilyen a NATO, az Európa Tanács. Meg kell különböztetnünk tőlük a nem kormányzati szervezeteket (NGO), amelyek civil szervezetek nemzetközi szintű együttműködését segítik (pl. Greenpeace) és az ún. szupranacionális szervezeteket, amelyek jóval szorosabb és „nemzetek feletti” integrációt jelentenek, mint az Európai Unió.

A nemzetközi szervezeteket az alapító államok egy nemzetközi szerződéssel (alapító okirat, alapokmány) hozzák létre, amely tartalmazza a szervezet céljait, szervezeti felépítését és az eljárásaira vonatkozó szabályokat. A nemzetközi szervezetek állandó szervezeti felépítéssel és nemzetközi jogalanyisággal rendelkeznek.

A nemzetközi szervezeteket jellemzően aszerint **osztályozzák**, hogy milyen feladatokat milyen területeken kell ellátnia. Így megkülönböztethetünk egyetemes (univerzális) és partikuláris, regionális (zárt) szervezeteket. Az univerzális nemzetközi szervezetek feladata és felelőssége az egész világra kiterjed, ezeknek bizonyos feltételek teljesítésével bármely állam a tagja lehet. Ilyen például az ENSZ és annak szakosított szervei. A zárt nemzetközi szervezetek vagy regionális alapon vagy egyéb gazdasági, politikai kritériumok mentén szerveződnek és nem törekszenek univerzális szerepre. A regionális szervezetek tevékenysége egy adott földrajzi régióhoz köthető (pl. Afrikai Unió, Európa Tanács) és tagjaik csak az adott

társág országai lehetnek. A partikuláris nemzetközi szervezetek valamilyen sajátos funkcióval rendelkeznek (kulturális, politikai, katonai, gazdasági, stb.), de tevékenységük több földrészre is kiterjedhet, ilyen pl. a NATO vagy az Arab Liga.

8.1 *Az Egyesült Nemzetek Szervezete*

Az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) egy univerzális nemzetközi szervezet, amelyet a második világháború után a győztes hatalmak és szövetségeseik kezdeményezésére alapítottak 1945-ben a nemzetközi béke és biztonság megőrzésére, az államok közötti baráti kapcsolatok fejlesztésének elősegítésére.

Az ENSZ-nek négy fő célkitűzése van:

- a béke biztosítása a világon,
- a nemzetek közötti békés kapcsolatok fejlesztése,
- egymás jogainak és szabadságainak tiszteletben tartására tett törekvések támogatása valamint a nemzetek együttműködésének támogatása a szegénység, az éhség, a betegségek és egyéb, az emberiség szempontjából jelentős veszélyek leküzdésében,
- az államoknak e célok érdekében végzett tevékenységének összehangolása.

Egyedi nemzetközi jellegének köszönhetően és az Alapító Okmányban rábízott felelősségi körében az ENSZ széles körű tevékenységet folytat, a Közgyűlésben nyílt fórumot biztosít mind a 193 tagállamának véleményeik kifejtésére.

Az ENSZ tevékenysége leginkább humanitárius segélyprogramokon, a konfliktus-megelőzésben és a békefenntartási missziókon keresztül vált ismertté az utóbbi évtizedekben, de ezen kívül a Szervezet és maga az ENSZ rendszere (szakosított szervei, támogatási alapjai és programjai) rendkívül széles területet ölel fel: a menekültek védelmétől kezdve, a fenntartható fejlődés támogatásán át, az emberi jogok védelmén, a női egyenjogúság támogatásán keresztül, a fegyverzet csökkentésig, nemzetközi egészségügyi együttműködésig bezárólag. Az ENSZ szerveinek székhelye New York, Bécs, Genf, Hága, Nairobi.

Az ENSZ fő szervei:

A **Közgyűlés** az ENSZ legfőbb döntéshozatali szerve, amelyben minden tagállam képviselteti magát. Annak ellenére, hogy a Közgyűlés határozatai nem kötelező érvényűek a tagállamok számára, fontos vitafórumot jelent a legfontosabb ügyekben.

A **Biztonsági Tanács** (BT) legfőbb feladata a nemzetközi béke és biztonság fenntartása. 5 állandó (Amerikai Egyesült Államok, Kína, Oroszország, Franciaország és Nagy-Britannia) és 10 nem állandó tagja van. Az Alapokmány értelmében a Biztonsági Tanács határozatait minden tagállamnak tiszteletben kell tartani. A BT kulcsszerepet játszik a békét fenyegető agressziók megítélésében.

A **Gazdasági és Szociális Tanácsot** (ECOSOC) az ENSZ Alapokmánya hozta létre, feladata, hogy az ENSZ és szakosított szerveinek a gazdasági, szociális területen végzett munkáját összehangolja.

A **Titkárság** a szervezet mindennapi munkáját segíti, kiszolgálja a többi főszervet, igazgatja és adminisztrálja a békemissziók tevékenységét, gazdasági és társadalmi trendekről készít jelentéseket. A szerv élén a **főtitkár** áll, aki részt vehet az ENSZ fő szerveinek ülésein, felhívhatja a tagállamok és az BT figyelmét a békét fenyegető veszélyekre.

A Hágában székelő **Nemzetközi Bíróság** az ENSZ legfőbb jogi fóruma. Az államok között felmerülő vitás ügyekben dönt illetve az ENSZ és szakosított szervei kérésére tanácsadó véleményt fogalmaz meg. Statútuma az ENSZ Alapokmányának integráns része.

Az egykori ún. gyámság alatt álló területekkel (még nem függetlenedett egykori gyarmatokkal) foglalkozó **Gyámsági Tanács** 1994-ben megszűnt.

Az ENSZ **szakosított szervei** egy-egy részterületen tevékenykednek, így pl. az egészségügyi együttműködés terén a WHO, a kulturális együttműködésben az UNESCO, stb.

8.2 Az Európa Tanács

Az Európa Tanácsot 1949-ben 10 állam hozta létre és 1989-re 23 nyugat-európai demokráciát tömörítő szervezetté vált. A kétpólusú világrend összeomlása után az egykori szocialista tábor országai egymás után csatlakoztak a szervezethez, így ma már 47 tagállam vesz részt munkájában. A volt keleti blokk országai közül elsőként Magyarország csatlakozhatott 1990-ben az Európa Tanácshoz. A szervezet székhelye Strasbourgban van. Fő szervei a *Miniszeri Bizottság*, a *Parlamenti Közgyűlés*, az *Európai Helyi és Regionális Hatóságok Kongresszusa* és a *Titkárság*.

Az Európa Tanács a nyugat-európai alapító államainak szándéka szerint az ET feladata a tagállamok közötti jogi, kulturális és politikai együttműködés erősítése. A tagságra jelentkező államoknak ezért bizonyos előfeltételeknek kell megfelelniük így a plurális demokrácia, a joguralom, az emberi jogok és alapvető szabadságok tiszteletben tartása követelményeinek. A szervezet számos egyezményt fogadott el fennállása óta, ezek közül kiemelkedik az **Emberi Jogok Európai Egyezménye** és az **Európai Szociális Charta**.

8.3 Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ)

Az EBESZ elődje az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezletet (1994-ben lett Szervezet) a hidegháború idején, 1975-ben, a helsinki csúcsértekezleten elfogadott *Helsinki Záróokmány*nak megfelelően azzal a céllal hozták létre, hogy a Kelet és Nyugat közötti intézményes párbeszéd fóruma legyen az Európát érintő biztonsági és emberi jogi kérdésekben. A szervezet munkájában Európán kívüli államok (Kanada, Egyesült Államok) is részt vesznek. A Helsinki Záróokmány szerint három fő területtel foglalkozik: i) a biztonsági, katonapolitikai kérdések, a résztvevő államok közötti kapcsolatok; ii) gazdasági, környezetvédelmi együttműködés; és iii) az emberi jogi, humanitárius és egyéb területeket érintő együttműködés. A hidegháború lezárulásával feladata megváltozott, ma az 56 tagállam főleg a közös európai örökségnek tekintett emberi jogok, demokratikus értékek védelme és a biztonságpolitikai stabilitás terén működik együtt a szervezet keretében. Sem a Helsinki Záróokmány, sem az EBESZ-ben később elfogadott dokumentumok többsége nem tekinthető nemzetközi szerződésnek, inkább a részt vevő államok politikai szándéknyilatkozatainak. A jogilag nem kötő erejű politikai jellegnek is köszönhető, hogy az **EBESZ a kisebbségek jogaival is foglalkozik.** **MISSZIÓK?!**

8.4 Az Észak-Atlanti Szerződés Szervezete (NATO)

A NATO, a hidegháború kezdetén 1949-ben alakult meg Washingtonban. Kezdetben a szocialista táborral szemben létrehozott katonai együttműködés volt. Alapító tagjai: az USA, Belgium, Kanada, Izland, Dánia, Olaszország, Portugália, Norvégia, Luxemburg, Hollandia, Franciaország és Nagy-Britannia. Csak meghívás alapján lehet csatlakozni a szervezethez. A hidegháború után deklarált célja a nemzetközi béke és biztonság megteremtése egybehangolt politikai és katonai intézkedések révén. A NATO védi a tagállamait az agresszióval és az avval való fenyegetéssel szemben egyaránt. Alapelve szerint bármely tagállama vagy tagállamai elleni támadást úgy kell tekinteni, mint az összes tagállam elleni támadást.

Napjainkban fontos békefenntartó szerepet vállal a NATO a világ különböző térségeiben (pl. Koszovóban, Afganisztánban). Legfontosabb szervei az *Észak-atlanti Tanács*, a *Parlament* *Közgyűlés*, a *Titkárság*, a *Védelmi Tervező Bizottság*, a *Nukleáris Tervező Csoport* és a *Katonai Bizottság*.

8.5 Az Európai Unió

Az Európai Unió hagyományos értelemben nem tekinthető nemzetközi szervezetnek. Az európai integráció legfontosabb intézményének elődje, az Európai Szén- és Acélközösség 1951-ben alakult meg, majd az 1957-es Római Szerződés hozta létre az Európai Gazdasági Közösséget és az Európai Atomenergia Közösséget. 1992-ben a Maastrichti Szerződéssel hozták létre a tagállamok az Európai Uniót, amely három pilléren nyugodott: az első pillér a szupranacionális alapon szerveződő Európai Közösség, míg a második és harmadik pillér a kormányközi együttműködésre építő közös kül- és biztonságpolitika, valamint a rendőrségi és bűnügyi együttműködés volt. A 2009-ben hatályba lépett Lisszaboni Szerződés megszüntette a pilléres szerkezetet és a mélyebb integráció felé tett lépéseket.

Az Európai Közösségek joga olyan új jogrendet hozott létre, amely különbözik mind a nemzetközi jogtól, mind pedig a nemzeti jogtól, az államok belső jogrendjétől. A Lisszaboni Szerződés óta **uniós jog**nak nevezett jogrendszer eredetileg a nemzetközi joghoz hasonlóan államok közötti szerződések eredményeként született, de a nemzetközi jogtól számos tekintetben eltér. Az uniós jog, a nemzetközi jogtól eltérően a tagállamokra és természetes, valamint jogi személyekre egyaránt vonatkozik. Amíg a nemzetközi jog az államok közötti akaratmegegyezésre épül, az uniós jognak a tagállamok teljes konszenzusát tükröző szerződések mellett az EU saját jogi aktusai is részei (tehát olyan egyedi jogrend, melynek saját intézményei, jogalkotási eljárásai és jogforrásai vannak). Emellett még fontos különbség, hogy az uniós jog a tagállamok jogrendjének integráns részét képezi, tehát a tagállamok bíróságainak is alkalmazniuk kell.

Az alapító szerződések a célok megállapításán és az ehhez kapcsolódó feladatok ellátásán keresztül osztották fel a hatásköröket. A szervezetre át nem ruházott hatáskörök a tagállamok kezében maradnak mindaddig, amíg a Tanácsban nem döntenek úgy, hogy az Unióra ruházzák azokat. Fontos azonban megemlíteni, hogy az EU alapító szerződései nem mondják ki egyértelműen, hogy melyek azok a feladatok, amelyek végérvényesen uniós, és melyek azok, amelyek továbbra is tagállami kompetenciába tartoznak. Ennek eredményeként a

tagállami és a közösségi hatáskörök összeütközéséből eredő konfliktusok rendezése az Európai Bíróság feladata maradt.

Az **Unió fő szervei** az Európai Parlament, az Európai Unió Tanácsa, az Európai Tanács, az Európai Bizottság és az Európai Bíróság.

Az **Európai Tanács** az állam-, illetve kormányfők közötti megbeszélések nem hivatalos fórumaként jött létre, ám hamar olyan testületté vált, amely valamennyi uniós tevékenységi területen célkitűzéseket határoz meg és iránymutatást ad az unió számára. A Lisszaboni Szerződés hatálybalépése óta az unió hét intézményének egyike. Az Európai Tanács a tagállamok kormány-, illetve államfőiből (az országok politikai berendezkedésétől függően), valamint saját elnökéből és a Bizottság elnökéből áll. Munkájában részt vesz az unió külügyi és biztonságpolitikai főképviselője is.

Az Európai Unió Tanácsa az unió legfőbb döntéshozó testülete. A Tanács a tagállamokat és ülésein a nemzeti kormányokat egy-egy miniszter képviseli. A Tanács jogalkotási jogkörrel rendelkezik, amelyet általában az együttdöntési eljárásban a Parlamenttel közösen gyakorol. Biztosítja a tagállamok általános gazdaságpolitikájának összehangolását, az általános iránymutatások alapján meghatározza és végrehajtja a közös kül- és biztonságpolitikát, az Unió nevében nemzetközi megállapodásokat köt, biztosítja a tagállamok fellépésének összehangolását, és intézkedéseket hoz a büntetőügyekben folytatott rendőrségi és igazságügyi együttműködés területén.

A brüsszeli székhelyű **Európai Bizottság** az EU végrehajtó szerve. A Bizottságnak javaslattételi és végrehajtási feladatai vannak: kidolgozza az új uniós jogszabályok tervezetét, és végzi az uniós szakpolitikák végrehajtásával, valamint az uniós költségvetés kezelésével járó napi teendőket. A Bizottságot az uniós szerződések őrének is szokták hívni, mivel egyedül az EU érdekeit tartja szem előtt munkájában és feladata, hogy gondoskodjon arról, hogy minden tagállam betartsa az európai uniós szerződésekből és jogszabályokból fakadó kötelezettségeit.

A Bizottságba minden tagállam egy biztost jelöl. A Bizottság tagjaiként feladatuk a teljes egészében vett unió érdekeinek képviselete, különböző területekért (pl. mezőgazdaság, az ipar, a környezetvédelem) felelősek, munkájukat több ezer fős apparátus segíti. A Bizottság elnöke irányítja a Bizottság munkáját, és meghatározza az intézmény által követendő irányvonalat.

A Lisszaboni Szerződés értelmében az **Európai Parlamentnek** 751 tagja van, akiket a tagállamok polgárai közvetlenül választanak. Az Európai Parlament, csakúgy mint a nemzeti parlamentek, politikai csoportokból, nem pedig országok képviselőiből áll.

A Parlament feladatköre és az EU ügyeiben való illetékessége az évek során fokozatosan nőtt. A Parlament önállóan nem alkothat jogszabályokat, mint a nemzeti parlamentek, de egyetértését számos témakörben ki kell kérnie az EU fő jogalkotó szervének, az Európai Unió Tanácsának. A Parlamentnek beleszólása van a Bizottság kinevezésébe, tevékenységének ellenőrzésébe is. A Parlament székhelye Strasbourgban van, de Brüsszelben is tart üléseket.

Az **Európai Unió Bírósága** (közkeletű nevén Európai Bíróság) - az Európai Unió legfelsőbb jogértelmező fóruma. Feladata az uniós jog betartásának felügyelete, a többi uniós szerv törvényes munkájának ellenőrzése, és a jogi viták elrendezése. Az Európai Unió luxembourgi székhelyű Bírósága három igazságszolgáltatási fórumból áll, ezek: a Bíróság, a Törvényszék, valamint a Közzolgálati Törvényszék.

A luxemburgi székhelyű **Számvevőszék** fő feladata a közös költségvetés végrehajtásának ellenőrzése és felügyelete, az EU-könyvvitel átvilágítása, éves jelentés készítése. Önálló felülvizsgálati és ellenőrző testület, amelynek feladata továbbá a véleményalkotás, ill. tanácsadás, az EU pénzügyeinek felülvizsgálata, a költségvetési szabályok ellenőrzése.

A frankfurti székhelyű **Európai Központi Bank** feladata, hogy irányítsa az EU egységes valutáját, az eurót, és őrkdjék az árstabilitás felett, továbbá az unió gazdasági és monetáris politikájának megtervezése és végrehajtása.